

IETS OVER DE CULTUUR-
AANRAKING VAN NEDERLAND
MET DENEMARKEN EN ZWEDEN

OPENBARE LES

GEHOUDEN BIJ DE AANVAARDING VAN HET
LECTORAAT IN ZWEEDSCHE EN DEENSCH
TAAL- EN LETTERKUNDE AAN DE UNIVERSITEIT
VAN AMSTERDAM OP VRIJDAG 27 SEPTEMBER 1929

DOOR

DR. P. M. DEN HOED

HAARLEM — N.V. H. D. TJEENK WILLINK & ZOON — 1929

Zeer Geachte Toehoorders en Toehoorderessen.

De belangstelling voor de studie der Scandinavische talen neemt de laatste jaren steeds toe. Die belangstelling is tweeledig. Aan de eene zijde komt zij voort uit de behoefte van den modernen mensch om veel talen te leeren, gedeeltelijk zeker een gevolg van het levendige verkeer tusschen de volkeren, waardoor er veel gereisd wordt en waardoor men met vele vreemdelingen in aanraking komt. Terwijl men zich vroeger als Nederlander, wat de kennis der levende vreemde talen betref, in den regel beperkte tot het Fransch, Duitsch en Engelsch, is het thans vrij algemeen geworden, daarnaast de studie van één of meer andere talen te beoefenen. Aan de andere zijde is men onder de germanisten meer en meer tot het inzicht gekomen, dat de groote vragen van het Germaansch niet zonder kennis van het Oudnoorsch kunnen worden behandeld, en om zich die kennis te verwerven heeft men woordenboeken en vaklitteratuur noodig, die in de Scandinavische talen geschreven zijn. Zoo komen vele studenten tot de studie der nieuw-Scandinavische talen, en deze studie, vaak dus als hulpmiddel bij een andere studie begonnen, wekt dan meestal spoedig belangstelling om haars zelfs wil. Zoo knopen wij dus in onzen tijd in Nederland weer cultureele betrekkingen aan met onze stamverwanten in het noorden en zoo komt men er toe, een blik naar het verleden te slaan en te zien, welk contact er tusschen Nederland en de Scandinavische landen, m. n. Denemarken en Zweden — van cultuuraanraking met Noorwegen is eigenlijk eerst in de 19e eeuw sprake, nadat Noorwegen zelfstandig is geworden — in vroeger dagen geweest is. Daarbij zal ik mij hoofdzakelijk beperken tot het gebied van de philologie en de litteratuur, maar alvorens daartoe over te gaan, wil ik eerst enkele punten

van meer algemeenen aard naar voren brengen. Over de geweldadige aanraking met de Noormannen zullen wij maar niet spreken en ons onderzoek beginnen met de 16e eeuw.

In de 16e en 17e eeuw is de Hollandsche invloed in Denemarken zeer groot en merkbaar op allerlei gebied. Reeds in 1515 liet Christiaan II vijftientig gezinnen uit Nederland naar Denemarken komen om in de nabijheid van Kopenhagen groente te verbouwen. Zij stichtten de Hollandsche kolonie op Amager. Hollandsche zeden en gewoonten en ook de Hollandsche taal hebben zich daar merkwaardig lang gehandhaafd. De traditie leert, dat er in de kerk te Store Magleby, ook wel Holländerby genaamd, tot 1811 in het Nederlandsch gepreekt is. Dit moet men echter niet al te letterlijk opvatten. In het 'kerkenboek voor de Hollandsche Gemeente op Amack' staat een opteekening van Fridrich Karl Schmitts, waarin hij mededeelt, dat hij op 20 Januari 1811 voor het laatst in het Hollandsch gepreekt heeft. Deze opteekening eindigt met de woorden: 'God zegene mijn brave gemeente und late haar dagelijks rijker worden in deine Erkenntnis, und fruchtbar sijn in allen goeden. Dat wensch van gansche harte Fridrich Karl Schmitts'. Langen tijd heb ik niet geweten, wat van deze wonderlijke taal, die nòch Hollandsch nòch Duitsch genoemd kan worden, te denken. Maar de Hollander Joh. Meerman, die in het begin der 19e eeuw Denemarken bezocht, geeft in zijn zeer lezenswaardig boek 'Eenige berichten omtrent het Noorden en Noord-Oosten van Europa, 's-Gravenhage 1804—1806' de oplossing. Daar vertelt hij, dat de Deensche koning, die op Amager het collatierecht uitoefent, als predikant 'geen anderen dan een inlander' mag aanstellen, 'wiens zaak het dan wordt te zorgen, dat hem zijn kudde verstaat. De tegenwoordige Leeraar, een Deen, die het Hoogduitsch volkomen machtig is, had zich op deze wijze omtrent een eigen samenstel van taal gevormd; en het Platduitsch, in welk zijne Leerreden, die ik bijgewoond heb, afliep, scheen zich ook over het algemeen niet zeer aan regelen te verbinden'. Deze leeraar is, zooals uit een noot blijkt, dezelfde Fridrich Karl Schmitts, en men kan dus de opteekening in

het kerkenboek beschouwen als een proeve van de door hem geconstrueerde taal, die zich niet eens zoo heel ver verwijderd heeft van de taal der kolonisten uit de 16e eeuw¹⁾.

Tijdens de regeering van Christiaan II waren de relaties tusschen Nederland en Denemarken zeer levendig. De koning was gehuwd met prinses Elisabeth, een zuster van Karel V, zijn geliefde, Duveke, was van Hollandsche afkomst en Duveke's moeder, Sigbrit, had langen tijd groote macht over den koning, een macht, die zij ook ten gunste van de Hollanders aanwendde. Aan het Deensche hof van dien tijd was men met de Hollandsche taal bekend. Tal van officieele stukken van en aan Christiaan II zijn in het Hollandsch gesteld.

Ook in de 17e eeuw komen er nog steeds Hollanders naar Denemarken. In 1607 wordt Jonas Charisius door Christiaan IV naar Nederland gezonden om Nederlandsche kooplieden en handwerklieden over te halen om zich in Denemarken te vestigen. In 1619 bood onze tooneeldichter Theodorus Rodenburg den Deenschen koning zijn diensten aan voor hetzelfde doel. Velen hebben aan de roepstem van Charisius en Rodenburg gehoor gegeven en er is in Denemarken bijna geen tak van industrie, waar in dezen tijd geen Hollandsche invloed merkbaar is. Ook de Hollandsche kunst schijnt in Denemarken in dezen tijd reeds gewaardeerd te worden. Rodenburg brengt voor den koning niet minder dan 350 schilderijen mee, waaronder van de beste meesters als Van Dijck, Frans Hals, Hondcoeter, David Teniers e. a. Voor deze schilderijen heeft hij f 20.000 betaald en niet zonder trots schrijft hij aan Christiaan IV: 'Ik twijfel niet, of Uwe Koninklijke Majesteit zal een welgevallen

¹⁾ Dr. M. Neeindam maakte mij opmerkzaam op een onuitgegeven aantekening van Erik Pontoppidan 'Erich Pontoppidans collectanea (Fol. 737, Ny Kgl. Saml.) til Året 1735', waaruit blijkt, dat de Hollandsche kolonisten op Amager reeds in 1735 weinig Hollandsch meer verstonden, n.l.: 'Auf der Insul Amack an der Kirche zu Maglebye, wird nebst dem bisherigen Holländischen, auch ein Dänischer Prediger zum ersten Mahl constituiret, weil die Nothdurft der Gemeinde die wenig Holländisch mehr versteht, solches erfordern wolte'.

daarvan hebben, en sommige stukken tot zoo redelijken en civielen prijs bekomen, dat U Majesteit volkomen contentement zult hebben'. Naast de nuttige handwerkslieden vonden dan ook vele Nederlandsche kunstenaars in Denemarken een rijk arbeidsveld. Talrijk zijn de bouwwerken in Hollandsche renaissance-stijl, dateerend uit de 16e en 17e eeuw. Ik behoef hier slechts te herinneren aan het kasteel Kronborg, waaraan Hans van Steenwinckel heeft medegewerkt, die ook Tycho Brahe's beroemde slot Uranienborg bouwde en de St. Petri Kirke en de Helligaandskirke te Kopenhagen. Tevens maakte hij ook het plan voor het kasteel Frederiksborg, dat echter pas na zijn dood voltooid is, eveneens door een Hollandschen bouwmeester, Willem Cornelisz. Voor dit kasteel vervaardigde Pieter Lastman schilderijen en Karel van Mander, een zoon van den Haarlemschen schilder, gobelins. De familie van Mander vestigde zich in Denemarken. Een kleinzoon van den Haarlemschen schilder, ook Karel van Mander geheeten, was de bekende hofschilder en gunsteling van Christiaan IV.

Ook in Zweden is de invloed van de Nederlandsche cultuur diep doorgedrongen. Reeds ten tijde van Alva weken vele Hollandsche handwerkslieden uit naar Zweden. De Hollandsche invloed culmineert hier onder Gustaf Adolf. Na den oorlog tusschen Denemarken en Zweden, die in 1613 met den vrede van Knäred eindigde, was de economische positie van Zweden zeer moeilijk en men besloot in 1616 een leening in Holland te sluiten op het koper van de groeven van Falun. Dit werd aanleiding tot Zweden's verbinding met Louis de Geer, die de voornaamste intekenaar op deze leening was. De Geer, die als de schepper van het Zweedsche mijnwezen beschouwd kan worden, liet Hollandsche werklieden naar Zweden komen. De Hollandsche kolonies op Finspång in Östergötland, te Österby en Lövsta in Uppland ontwikkelden zich spoedig tot belangrijke fabriekscentra.

Een andere Hollandsche kolonie was Göteborg. Reeds onder Karel IX hadden zich Hollandsche kolonisten gevestigd aan den mond van de Göta älv, maar deze oudste kolonie was in

den Deenschen oorlog verwoest. Gustaf Adolf besloot nu in 1619 een nieuw Göteborg te stichten en er werden weer Hollandsche kolonisten opgeroepen. Door de Hollandsche bouwmeesters Joost van Weert en Johan Arendsen werd het nieuwe Göteborg gebouwd. De eerste burgemeester van de stad was de Hollander Jacob van Dijk, die krachtig propaganda maakte voor Hollandsche kolonisatie aldaar. Dezelfde Van Dijk werd na het verdrag tusschen Zweden en Nederland benoemd tot gezant van de Zweedsche regeering in Holland. In beide landen genoot hij groot aanzien. Breero droeg hem in 1616 'Het Moortje' op, P. Scriverius de door hem uitgegeven Nederduytsche Poemata van Dan. Heinsius, Hugo de Groot en Barlaeus wijdden Latijnsche gedichten aan hem en Vondel bezocht hem op zijn eerste reis naar Denemarken in 1628.

Thans gaan wij over tot het beschouwen van de litteraire verbindingen van Nederland met Denemarken en Zweden. Het materiaal is groot, maar de tijd laat slechts toe, er hier en daar een greep uit te doen. Wij zullen voornamelijk het einde der 16e eeuw, de 17e eeuw en in Denemarken ook het begin der 18e eeuw bezien, de periode, waarin de Nederlandsche philologie en litteratuur van grooten invloed geweest zijn op die der Scandinavische landen. Dat de Hollandsche geleerden in Scandinavië zeer gezien waren, blijkt o. a. uit het feit, dat Christiaan IV achtereenvolgens drie Nederlanders tot het hooge ambt van koninklijk Deensch historiograaf benoemde.

Talrijke Noorsche, Deensche en Zweedsche studenten bezochten in de 17e eeuw de Nederlandsche universiteiten. De namen van Vossius, Barlaeus en Daniel Heinsius waren wijd over de grenzen bekend en de Hollandsche invloed in de Scandinavische landen is misschien het sterkst geweest op het gebied der klassieke philologie. Eenige voorbeelden mogen hier genoemd worden.

De bekende Deensche classicus Jesper Rasmussen Brochmand (1585—1652), hoogleeraar in het Grieksch te Kopenhagen, was te Leiden onder Justus Lipsius, Joseph Justus Scaliger en Daniel Heinsius geschoold. Hij was een vriend van Hugo

de Groot. Ook Stephan Hansen Stephanius (1599—1650), de beroemde uitgever en commentator van Saxo, was een leerling van Heinsius en Vossius, met welken laatste hij ook na zijn studietijd in Holland vriendschapsbetrekkingen onderhield. De Latijnsche grammatica van Vossius van 1607 is een van de voorbeelden geweest voor Erik Pontoppidan's 'Grammatica Danica', die in 1668 verscheen.

Sporen van bekendheid met de Scandinavische philologie hier te lande zijn schaarscher. Spiegel spreekt in de 'Twe-spraak' over de uitspraak van het Deensche schriftteken \varnothing , maar het blijkt uit deze plaats toch niet met zekerheid, dat hij Deensch gekend heeft. Een sprekender voorbeeld, waaruit tevens blijkt, hoe levendig het wetenschappelijk verkeer tusschen Scandinavië en Nederland in deze tijden was, vindt men in het boekje van Vulcanius 'De Literis et Lingua Getarvm siue Gothorvm. Item de Notis Lombardicis. Quibus accesserunt Specimina variarum Linguarum, etc. Lvgdvni Batavorvm 1597'. Onder de 'specimina' van verschillende talen worden hier een paar runenalfabeten medegedeeld, gevolgd door enkele runeninscripties. De inscripties zijn die van den Tryggevældesteen en van den kleinen en grooten Jællingesteen. De tekst van den Tryggevældesteen en de eerste drie runenalfabeten zijn Vulcanius volgens zijn zeggen medegedeeld door David Rogers, den Engelschen gezant te Kopenhagen. Voor een vierde runenalfabet en voor de Jællingesteenen noemt hij echter een andere bron, en wel Josephus Scaliger Iul. Cæs. F. Nu is het merkwaardige, dat de groote Jællingesteen, die in den loop der tijden in den grond gezonken en met zand en gras bedekt was, eerst in 1586 werd uitgegraven, zoodat eerst toen de inscriptie zichtbaar werd. De stadhouder Henrik Rantzau liet daarop van het geheele monument een kopergravure vervaardigen, waarop tevens het runenalfabet en een transcriptie van den tekst met vertaling werd afgebeeld. Een reproductie hiervan werd opgenomen in een boek van den Mecklenburger Peter Lindeberg 'Commentarii rerum memorabilium in Europa, 1591'. Scaliger moet de ets of dit boek, waarschijnlijk het laatste, gekend hebben.

De tekst en de vertaling, die Vulcanius geeft, stemmen in hoofdzaak met die van Lindeberg overeen, ook waar de tekst afwijkt van den steen. Enkele kleine afwijkingen in de vertaling zijn waarschijnlijk hieraan toe te schrijven, dat Vulcanius de klein geschreven letters niet goed kon lezen en den tekst blijkbaar heelemaal niet verstond. Toch getuigt het van groote belangstelling voor de eerste germanistische wetenschap, dat zoo kort nadat in Denemarken deze belangrijke inscriptie is blootgelegd, de tekst ervan reeds in een in Holland verschenen werk werd afgedrukt.

Van de Zweedsche klassieke philologen, die bij de Hollanders in de leer geweest zijn, is in de eerste plaats te noemen Joannes Schefferus (1621—1679), de grondlegger der Zweedsche taalwetenschap. Hij was Duitscher van geboorte, studeerde te Leiden, o. a. onder Boxhornius, en werd in 1648 naar Zweden geroepen. Hij maakte deel uit van den kring van geleerden, die koningin Christina naar Zweden geroepen had. In zijn hoofdwerk 'De militia navali veterum, 1654' worden de Nederlanders Erasmus, Douza, Grotius, Meursius, Daniel Heinsius, Scaliger en Salmasius, in het twee jaar later verschenen 'De antiquorum torquatibus' ook Vulcanius en Vossius genoemd. Hij voerde een geleerde correspondentie met den Deventerschen hoogleeraar Gronovius — denzelfden, met wien koningin Christina op haar doorreis door Nederland, nadat zij afstand gedaan had van de kroon, in den nacht wetenschappelijke gesprekken voerde —, evenals met Nic. Heinsius, den zoon van den Leidschen hoogleeraar.

Schefferus' werkzaamheid in de klassieke philologie werd voortgezet door Johan Columbus (1640—1684), die ook in levendige briefwisseling stond met Hollandsche geleerden, hoewel hij niet in Holland gestudeerd had.

Ook wat de studie van de eigen taal betreft, hebben de Zweden zeker veel geleerd van de Hollandsche grammatici. Georg Stiernhielm en Samuel Columbus, een broeder van den bovengenoemden Johan Columbus, hebben beiden Hollandschen invloed ondergaan. Stiernhielm is op zijn vele omzwervingen in ons land geweest, waarschijnlijk heeft hij in zijn jeugd in

Holland gestudeerd, hoewel de zekere gegevens daarvoor ontbreken. Ook Samuel Columbus heeft zich eenigen tijd in Holland opgehouden. Zijn van groote scherpzinnigheid getuigend werk 'En Swensk Ordeskötsel angående bokstäfwer, ord, ok ordesätt, 1678' doet in opzet wel iets aan de 'Twe-spraack' denken. De schrijver blijkt hier op de hoogte te zijn van de Hollandsche taal en zich rekenschap te geven van verschillende finesses. Zoo vindt hij het belachelijk, dat er in het Hollandsch woordformaties mogelijk zijn van Hollandsche woorden met een Franschen uitgang. 'I Holland är löijligt at de göra sig ord af Hollänskan mäð Fransysk termination. *Vrijage. Timmeragie*'. Voorts beveelt hij het gebruik van apostroph aan in het Zweedsch als in het Hollandsch: 'Som Hollendar'n brukar Apostroph, til at lämpa skriften efter talet, så kunna wij ok mycki wäl göra. gedrukt i' Amsterdam för tot Amsterdam. . . . *man't* för, man het. . . . *'tis* för, het is'. Hij stelt reeds voor *leva* te schrijven in plaats van *lefwa* 'som Holländarn', een spellinghervorming, die eerst in 1906 officieel is doorgevoerd.

Columbus citeert Becanus, den schrijver van 'Origines Antwerpianæ, 1569', maar hij is het met diens stellingen meestal niet eens. In de eeuw die er ligt tusschen het verschijnen van Becanus' werk en dat van Samuel Columbus is de taalwetenschap sterk vooruitgegaan. Naast Becanus' fantastische bewijsvoering, dat het dialect van Antwerpen de oudste taal der wereld was, klinkt Columbus' oordeel over de afstamming van het Zweedsch uiterst modern. Over de verwantschap van het Duitsch en het Zweedsch sprekend zegt hij: 'At disputerä hwilketdera är komit äf däð andra, Swenskan af Tyskan, eller Tyskan af Swänskan, är fåfängt, efter de äre ingendera tåf hwar-ann. de äre både systrar, hwars faar ok moor äre längst döde'.

De Nederlandsche invloed in Scandinavië is grooter op het gebied der philologie dan op dat der litteratuur. De oorzaak hiervan zal wel voor een groot deel liggen in de omstandigheid, dat de wetenschap schriftelijk en mondeling meestal medegedeeld werd in het internationale Latijn. Wël moet de kennis van het Nederlandsch in Denemarken en Zweden in de 17e

eeuw vrij verbreid zijn geweest. Zoo richtte de reeds genoemde Theodorus Rodenburg zijn in het Hollandsch geschreven mémoires aan koning Frederik III van Denemarken, de familie van De Ruyter gaf in het Hollandsch kennis van diens overlijden aan den Deenschen koning, Hollandsche tooneelstukken werden in Denemarken en Zweden met succes opgevoerd. Maar voor het genieten van een vreemde litteratuur wordt toch een grootere kennis van de taal vereischt dan die, welke de in Holland reizende en studeerende jongelui zich meestal eigen gemaakt zullen hebben. Wrangel deelt dan ook mee in 'Sveriges litterära förbindelser med Holland, Lund 1897', een voortreffelijk werk, waaraan ik verschillende voorbeelden ontleen, dat de Nederlandsche Latijnsche dichters als Grotius, D. Heinsius, Barlaeus en N. Heinsius in de Zweedsche bibliotheken veel rijker gerepresenteerd zijn dan de in het Hollandsch schrijvende dichters. Toch zijn er hier en daar sporen van Hollandschen invloed op de Scandinavische litteratuur aan te wijzen. Soms is dit een indirecte invloed met het Duitsch als medium. Zoo is reeds in 1555 'Rævebogen' in Denemarken verschenen, een vertaling van 'Van den vos Reinarde' naar een platduitsche vertaling 'Der Reincke de Vos' van 1498. De Deensche vertaler, Herman Weigere, heeft een latere uitgave van deze platduitsche vertaling van 1539 gebruikt. Hij localiseert de gebeurtenissen gedeeltelijk in Denemarken — zoo houdt koning Nobel zijn hof in Lemvig —, maar hoofdzakelijk in zijn geboortestreek Skåne.

Wat de vertalingen en navolgingen van onze 17e eeuwse dichters in Scandinavië betreft, valt een verschijnsel op te merken, dat wij nog dagelijks kunnen constateeren, n.l. dat de vertalers en navolgers een zekere voorkeur aan den dag leggen voor die litteratuur, die niet tot de beste behoort. Van Vondel, die toch in levendig contact met het noorden heeft gestaan, vindt men in de Deensche en Zweedsche litteratuur, voorzoover ik weet, bijna geen sporen. Zijn drama's werden in de 17e eeuw door Hollandsche tooneelspelers in Denemarken en Zweden opgevoerd. Hij maakte, gelijk bekend is, twee reizen naar Denemarken, in 1628 en in 1657. Op de eerste reis maakte

hij een omweg over Göteborg, waar hij Jacob van Dijk bezocht. Talrijke gedichten heeft hij gewijd aan Gustaf Adolf en aan Christina. Zijn persoonlijke geloofsovertuiging maakte het hem mogelijk eerst den strijder voor het protestantisme, later, de tot het katholicisme bekeerde vorstin met even eerlijk enthousiasme te bezingen. Uit 'Parnas aan de Belt' blijkt, dat hij in 1657 met het gezantschap van Van Beuningen aan het Deensche hof is ontvangen en de hofschilder, Karel van Mander, schilderde zijn portret. Van belangstelling voor Denemarken getuigt ook het gedicht 'Afscheid van Mevr. de Koninginne van Denemarken en Noorwegen Sôphie Amalia, toen haar gemaal Koning Frederik de Derde ten oorlog voer'. De Deensche verzuchting: 'O Heer! wil mij verlossen / van deze Deensche ossen / en breng mij naar mijn wenschen / in Holland bij de menschen', zal wel zoo ernstig niet gemeend zijn en men krijgt over het algemeen den indruk, dat Vondel voor Scandinavië een warme belangstelling had. Maar de Scandinavische litteratuur kent Vondel niet. Alleen wordt het genoemde gedicht over het afscheid van Sophia Amalia en Frederik III in den catalogus van de Koninklijke Bibliotheek te Kopenhagen beschreven als 'Carmen Belgicum magni illius Belgarum Ovidij Joan v. Vondel . . .', en Vondel wordt ook genoemd in Haqvin Spegel's 'Guds werck och hwila'.

Van onze groote 17e eeuwse dichters is het ongetwijfeld Cats, voor wien men in Scandinavië de grootste belangstelling aan den dag gelegd heeft. Hij werd daar reeds vroeg vertaald en nagevolgd. In Denemarken is de eerste, die de aandacht op Cats vestigt, Søren Therkelsen, een man, van wiens leven niet veel bekend is. Hij was geheimschrijver bij Christiaan IV. Van 1633—1646 had hij het opzicht over den Elbetol te Glückstadt, een post van vertrouwen, waaruit hij wegens ongeregheden ontslagen werd. Na allerlei omzwervingen stierf hij in 1656 of 1657 in Skåne. In de jaren in Glückstadt heeft hij, waarschijnlijk om zijn inkomsten te vermeerderen, verschillende schrijvers vertaald, meest Duitsche, maar ook Cats en — uit het Duitsch — Honoré d'Urfé. Hoewel Therkelsen geen zelf-

standig poëtisch werk van eenige waarde heeft voortgebracht, heeft hij toch deze beteekenis voor de Deensche litteratuur, dat hij de eerste was, die de Denen in wijderen kring in aanraking bracht met den herdersroman en met 17e eeuwse Nederlandsche poëzie, zij het dan ook niet met de beste. Van Therkelsen, aan wien alle poëtische verheffing vreemd schijnt te zijn, kan het ons niet verwonderen, dat hij zich van de Hollandsche schrijvers het meest tot Cats voelde aangetrokken. Misschien was deze ook de eenige, dien hij kende. Wij weten zoo weinig van zijn leven, dat het moeilijk is te weten, langs welken weg de kennis van het Hollandsch en van de Hollandsche litteratuur tot hem is gekomen, maar het is niet onwaarschijnlijk dat voor beide de zeelieden zijn leermeesters zijn geweest gedurende den tijd, dat hij zijn ambt in Glückstadt uitoefende. Misschien vond de een of andere uitgave van Cats wel eens over zee zijn weg naar den Deenschen vertaler aan de Elbe.

Vier werken van Cats zijn in Therkelsen's vertaling in Denemarken verschenen onder de volgende titels: 'Tvende Qvinder om een Mand. Det er Jacobs Giftermaal med Lea oc Rachel' (1653), 'Grund-Giftermaal imellom Adam oc Eva' (1656), 'Daphnis's Natte-Klage' (1656) en 'Den christelige Hustru', het laatste na Therkelsen's dood eerst in 1675 verschenen. De vertaler legt een grondige kennis van de vreemde taal aan den dag, waaraan menig vertaler en vertaalster van onzen tijd een voorbeeld zou kunnen nemen. Hij houdt zich met bewonderenswaardig geduld bijna woordelijk aan den Hollandschen tekst, slechts in 'Jacobs Giftermaal med Lea oc Rachel' wordt de breedsprakigheid van Cats hem even te machtig en hij slaat dan 24 verzen over om zijn nauwgezet vertaalwerk daarna weer met nieuwen moed voort te zetten. De vertalingen zijn droog en dor als het origineel. Alleen in 'Daphnis's Natte-Klage', een vertaling van Cats' 'Galathee ofte Harder-Minneklachte' veroorlooft Therkelsen zich kleine afwijkingen van zijn voorbeeld. Om te beginnen waagt hij het, een ander metrum te kiezen. Hij verlengt het vers van Cats, wat de lichte pastorale niet ten goede komt. Voorts is hij

gedwongen, om de belangstelling van zijn lezers te wekken, het gedicht in Denemarken te localiseeren en in plaats van 'Int gheweste van Grijskerk' klaagt de Deensche Daphnis zijn leed 'Norden oc ej langt fra Hillerød'. Maar het is noodgedwongen en hij is blij, als hij 'Zeeus' tenminste door 'Sællandsk' kan vertalen. Toch weet hij een enkelen keer aan den Hollandschen tekst een aardige wending te geven, b.v. waar hij Cats' verzen:

Sedert dat ghy kennis hadt
Met de quanten van de stadt

vertaalt door:

Siden du fickst, mig til lidet Gafn
Kundskab med de Svønn' i Kiøbenhafn.

In het begin van de 18e eeuw is er nog werk van Cats in het Deensch vertaald door Vilhelm Helt, een Deensch ambtenaar, die zich evenals Cats kenmerkt door gemakkelijke versificatie en groote breedsprakigheid. Therkelsen's vertalingen schijnt hij niet te kennen. Toch is het opmerkelijk, dat ook hij 'Grund-Ægteskabet mellem Adam og Eva' en 'Ægteskabet mellem een Mand og to Koner, hvor Jacob faar Lea og Rachel' heeft uitgekozen met nog enkele andere vertellingen uit den 'Trouringh'. De vertalingen van Helt met de vloeiende verzen zijn minder karakteristiek en staan verder van het oorspronkelijke werk dan de onbeholpen, hoekige vertalingen van Therkelsen. Waarschijnlijk vertaalde Helt ook niet direct uit het Hollandsch, maar uit het Duitsch.

In Zweden vindt men nog meer herinneringen aan Cats dan in Denemarken. Men kan het nauwelijks begrijpen, hoe de voorzichtige, zuinige, laag-bij-de-grondsche Cats de Zweden, die een voorliefde hebben voor het heroïsche, het grootsche en het pompeuze, ooit heeft kunnen boeien. Dat in Zweden Cats en niet Vondel een zekere populariteit verworven heeft, daarvoor moet zeker weer de oorzaak gezocht worden in de moeilijkheden, die Vondel's taal den vreemdeling biedt, terwijl Cats' weinig

verheven gebabbel veel gemakkelijker te begrijpen is. Daarbij komt, dat alledaagsheid in een vreemde taal toch altijd iets minder alledaagsch lijkt. Hoe het zij, de sporen van Cats in de Zweedsche letterkunde zijn vrij talrijk. Wexonius noemt Cats in een adem met groote Europeesche namen als Opitz, Ronsard en Guarini. Reeds omstreeks 1643, dus vier jaren na het verschijnen van het oorspronkelijke gedicht, geeft Tønnes Langman een — sterk verkorte — bewerking van Cats' 'Galathee'. Duidelijke sporen van Cats vindt men voorts bij Georg Stiernhielm (1598—1672), Lars Johansson (1638—1674) en Samuel Columbus (1642—1679).

Van de jeugd van Stiernhielm, den vader van de Zweedsche poëzie, is niet veel bekend. Van 1615—1623 bezocht hij verschillende buitenlandsche universiteiten en waarschijnlijk is hij in die jaren ook in Holland geweest. Na zijn benoeming tot rijksantiquarius was hij van 1648 tot 1649 in Holland om boeken te koopen. Hij leerde toen verschillende Hollandsche geleerden kennen en heeft toen waarschijnlijk ook kennis gemaakt met de Hollandsche litteratuur. Gunnar Castrén in 'Stormaktstidens Diktning, Helsingfors 1907' heeft erop gewezen, dat twee van Stiernhielm's 'Öfwerskrifter' ontleend zijn aan Cats' 'Sinne- en minnebeelden', n.l. 'Afkomman är sitt upphof lik', dat een bewerking is van 'Uilen broên uilen' (No. 4) en 'Opå Astrild som står och slipar sijne Pijlar' een bewerking van 'Zij geeft, dat ze niet heeft' (No. 26).

Verder is nog te noemen Stiernhielm's 'Harm-Skrifft öfwer den hängde Astrild'. Wrangel meent, in het hierboven geciteerde werk, dat Cats' gedicht 'Cupido verlooren en uytgeroepen' hiervoor het voorbeeld geweest is. Castrén spreekt het tegen. Toch is het mogelijk, dat Wrangel gelijk heeft. Het gegeven is in de twee gedichten wel eenigszins verschillend. Bij Stiernhielm wordt verteld, dat Astrild — de naam Astrild voor Cupido is waarschijnlijk door Stiernhielm gevormd en wordt door hemzelf verklaard als 'sammansatt af Ast, det är Kärlek, och ild, eller eld, Ignis, q. Kärleeks-Eld' — gehangen is, en er wordt dan in den breede uiteengezet, dat hij dat lot wel verdiend

heeft. Bij Cats wordt verhaald, dat Cupido verdwenen was, en dat Venus hem 'uit liet roepen', en dan volgen de waarschuwingen aan het adres van degenen, die hem mochten vinden. De inhoud is dus niet dezelfde. De opmerkingen over Cupido's moeder, Venus, in beide gedichten toonen wel eenige gelijkenis met elkander. Bij Cats:

'Dies maeckt sijn moeder groot misbaer.
Sij roept het wicht, sij sucht, en klaeght'.

Bij Stiernhielm:

'Ach Manneken! hwij går tigh så?
Hwad (troo) tin Moder säya må,
Fru Fröia när hon thetha spör?
Jag fructar hon sig sielf förgör:
Herr Gud! hwad lärer bli' för 'n lååt,
Med iemmer, klagan, skrijk och grååt?'

Men krijgt den indruk, of Stiernhielm's gedicht een soort van aanvulling op dat van Cats is. Daar wordt verteld, dat Cupido weg is, maar men weet niet waarheen, Stiernhielm werkt de situatie uit en vertelt, dat Cupido gehangen is. In de klachten over Cupido stemmen beide gedichten overeen. Dat de beide gedichten wel eenigszins verband houden met elkaar, doet ook de metrische overeenkomst vermoeden. Dit metrum, de rijmende viervoetige jambe, is voor Stiernhielm ongewoon. Bij voorkeur gebruikt hij 6-voetige verzen, behalve in de balletten.

Stiernhielm onderteekent zijn gedicht 'Astgram Kannitmer', een half Zweedsche, half Hollandsche naam. *Astgram* beteekent zeker wel 'die verbitterd is op Cupido', een passende naam voor den schrijver van een 'Harm-Skrift'. De Hollandsche naam *Kannitmer* heeft natuurlijk niet de minste bewijskracht, maar men kan toch denken, dat den schrijver, wanneer hij een Hollandsch gedicht in de gedachten had, als het ware vanzelf een Hollandsche naam uit de pen vloeyde. Alles bij elkaar genomen komt het mij voor, dat Wrangel gelijk heeft,

wanneer hij zich voorzichtig uitdrukt: 'I hvarje fall synes Cats' poem på ett eller annat sätt gifvit anledning till Stiernhielms'.

Van het leven van Lars Johansson, in de litteratuur bekend onder den naam Lucidor, weten wij al heel weinig. Veel heeft hij gezworven en waarschijnlijk heeft hij op die zwerftochten ook Holland bezocht. In ieder geval kent hij Hollandsch. Er zijn zelfs verschillende Hollandsche gedichtjes van hem bewaard. Ook hij heeft Cats gekend. Hij vertaalde Cats' 'Maeghdenplicht' gedeeltelijk. De vertaling werd na zijn dood voltooid door zijn vriend Nils Keder, die er den titel 'Om en möös plikt' aan gaf. De vertalers hebben den tekst eenigszins gewijzigd, vooral het einde, maar over het algemeen is de oorspronkelijke tekst trouw gevolgd. Lucidor is een uitnemend Cats-vertaler en zijn vertaling is als een betere editie van het origineel. Met zijn rijke fantasie weet hij van Cats' kleurlooze, eigenwijze raadgevingen soms nog iets aardigs te maken. Men vergelijkte b.v. de woorden van Cats:

'want noyt en was'er grijsen baert
met jonge maeghden wel gepaert.
Een ieder trouwe sijns gelijk,
Het jonck met jonck, en rijk met rijk',

met de overeenstemmende plaats bij Lucidor:

'En purpurmun och isgrått skägg,
en fager målning, rutten vägg,
flintskallot hufvud, gullgult hår,
iskaller snö och ljuflig vår,
en unger mö och gubbeglop,
de skicka sig ej väl i hop'.

Samuel Columbus citeert Cats op enkele plaatsen in 'Orde-Skötsel', n.l.:

'O, mægdom teer gewass, hœ hast ghy ons ontglijt,
Met Soeken men het vindt, met vinden werdt man 't **qwijt**',
en
'Tis Rook 'tis eitel Rook al wat een Minnaer voet'.

Beide plaatsen zijn uit 'Sinne- en Minnebeelden', de eerste uit No. 21, waarschijnlijk uit het hoofd geciteerd, waaraan dan een paar kleine afwijkingen zijn toe te schrijven, de tweede uit No. 13.

Voorts is Columbus' 'Odæ Sveticæ' 9:

'När bruna lockar warda grå,
när röda läppar warda blå;
när rosen-kinner wissnad stå,
när snälla fötter tröttna gå;
då blijr för dig och mig förseent,
all glädie blijr oss då förmeent',

duidelijk een vertaling van Cats' 'Huis- en Zedebeelden' No. 11 'Het leven een bloem':

'Ziet, vrijsters! met den snellen tijt,
Die staegh en ongevoelick glijt,
Soo worden blonde vlechten grijs,
Soo worden blyde sinnen vijs,
Soo worden roode lippen blaeu,
Soo worden schoone wangen graeu,
Soo worden rappe been stram
Soo worden vlugge voeten tam,
Soo worden vette leden schrael:
Daer leyt de schoonheyt 't eenemael,
Daer komt de rimpel in het vel;
Ach, weg is dan het minne-spel!'

En als men in 'Lustwin', eveneens een werk van Samuel Columbus leest:

'Gjordt i Tijd, är myckit gjordt,
Ryck på Reefwen när thäd nappar',

dan is men geneigd hierin een reminiscentie te zien aan Cats' 'Treckt als 't nopt, visscher' in 'Spiegel van den ouden ende nieuwen Tijt'.

Ook bij Skogekär Bergbo, den 17e eeuwschen Zweedschen dichter, naar wiens eigenlijken naam de litteratuurhistorie

nog steeds in het duister tast, vindt men plaatsen, die aan Cats herinneren. Zoo 'Venerid' 91:

'Den sjuka alltid mer än läkjarn därom vet,
men vill ej vara läkt, ty led är honom hälsa,
och sjukdom mera täck'.

Het motief is bij de dichters van dien tijd wel zeer algemeen, maar een vergelijking met Cats' 'Sinne- en Minnebeelden' No. 36 ligt hier toch voor de hand:

'Hoe seer de minnaer klaeght, hij vreest te sijn genesen;
't Is dwaesheyte hier een vriend te trecken uytte pijn,
De siecke schout behulp, en wil ellendigh sijn'.

Zoolang men echter nog niet weet, wie zich achter het pseudoniem Skogekär Bergbo verbergt, kan men niet weten, of hier van Hollandschen invloed sprake kan zijn. Is de schrijver, zooals Nordström in Samlaren 1917 veronderstelt, Schering Rosenhane, die meermalen in Holland geweest is, dan is invloed van Cats hier zeer wel mogelijk.

Haqvin Spegel (1645—1714), de beroemde dichter van 'Guds werck och hwila', is bekend met de Hollandsche litteratuur. In het voorbericht van genoemd werk noemt hij o. a. Zacharias Heyns, den Hollandschen bewerker van dezelfde stof. Hij geeft hier een overzicht van de voornaamste dichters van zijn tijd en noemt onder de Nederlanders D. Heinsius, Cats, Huygens en Vondel. Van Cats citeert hij 'Sinne- en Minnebeelden', op een paar plaatsen in 'Guds werck och hwila' en in 'Thet öpna Paradis' komt een passage voor, waar Adam's eerste ontmoeting met Eva wordt beschreven, die, zooals Wrangel heeft aangetoond, overeenstemming toont met Cats' 'Gront-houwelijk', dat ook in margine geciteerd wordt. In laatstgenoemd gedicht van Spegel komen de regels voor:

'Dok tycker jag mäst om then lund vid Gravenhag,
Ther folcket talas vid hvar liufig sommardag,
Hälst när then store Tour skal giöras, ty tå vankar
Stort sälskap, som sig tit från många städer sankar'.

Spegel heeft bij deze plaats in margine geschreven 'Huygens Kostelijk Mal'. De plaats herinnert echter eerder aan 't Voor-hout'.

Op het gebied van het drama is de Nederlandsche invloed in Denemarken en Zweden zeer belangrijk. Verschillende malen hebben Hollandsche tooneelgezelschappen in Scandinavië gespeeld. In 1634 werd er ter gelegenheid van het huwelijk van prins Christiaan, den zoon van Christiaan IV, met Magdalena Sibylla van Saksen een ballet opgevoerd, waarvoor Simon de Pas en Karel van Mander teekeningen maakten. Laatstgenoemde had de leiding van dit ballet. Men kan hem den eersten Deenschen balletmeester noemen.

In 1662, dus tijdens de regeering van Frederik III, kwam de Amsterdammer Andreas Joachim Wulff met een grooten troep Hollandsche tooneelstukken naar Kopenhagen. Hij kreeg toestemming om op het Slotplein een schouwburg op te richten naar het voorbeeld van den Amsterdamschen schouwburg. Dit gebouw, 'Comedianthuset', in 1663 voltooid, was de eerste Deensche schouwburg. Wulff kon daar echter slechts één jaar zijn voorstellingen geven. Daarna moest hij wegens schulden zijn werkzaamheden als theaterdirecteur staken. Maar ook daarna werkt de Hollandsche invloed op het Deensche theater nog door. In 1703 is er weer een troep Hollandsche tooneelstukken in Kopenhagen, thans onder leiding van Jacob van Rijndorp, en ook nu spelen zij in het Hollandsch. O. a. schijnt Van Rijndorp stukken van Vondel te hebben opgevoerd. Het gezelschap scheen een zeker aanzien te genieten. Ter eere van den 32sten verjaardag van Frederik IV op 11 October 1703 werd door hen een door Van Rijndorp geschreven 'Vreugdespel' vertoond.

In 1722 krijgt Denemarken zijn eerste nationale theater 'Den danske Skueplads'. Holberg, die het Deensche drama van de eerste helft der 18e eeuw geheel beheerscht, heeft waarschijnlijk ook Hollandschen invloed ondergaan. Meermalen heeft hij ons land bezocht. Den eersten keer was hij hier een heel jaar, van 1704 tot 1705, later op doorreis in 1714, 1716, 1725 en 1726. In zijn brieven spreekt hij hier en daar over Holland.

Zijn oordeel is prijzend of lakend, al naarmate zijn humeur is, en hij uit zich meest in algemeene sententies. Met Hollanders schijnt hij niet veel in aanraking gekomen te zijn. Men merkt trouwens altijd, dat Holberg op zijn reizen bij voorkeur het gezelschap van landgenooten zoekt. Maar hij heeft waarschijnlijk wel kennis gemaakt met het Hollandsche tooneel. In Epistel XLVIII prijst hij de Nederlanden, vooral Vlaanderen en Brabant, en schrijft: 'det meeste, som haver fornøyet mig paa Reyserne igiennem de Lande, er dette, at jeg hver Nat haver herbergeret udi en anseelig stor Stad, og at jeg om Aftenen, lige ud af Vognen, som ankommer betimeligen, haver kunnet gaa paa Opera eller Comedie'. En over de Hollandsche taal zegt hij: 'Dog alligevel prydes deres lystige Vers besynderlig af det Hollandske Sprog, saasom det baade er naturligt og artigt, og beqvemmere til Comedier og lystige Ting, end til Tragcedier'. Hieruit kan men met vrij groote zekerheid besluiten, dat Holberg Hollandsche schouwburgen heeft bezocht en daar opvoeringen zoowel van tragedies als van blijspelen en kluchten heeft bijgewoond. Dat hij de Hollandsche taal tamelijk goed meester was, en dus zeker deze opvoeringen heeft kunnen volgen, blijkt uit verschillende plaatsen in zijn stukken, b.v. in 'Det lykkelige Skibbrud', waar hij Henrik, die hier als matroos verkleed optreedt, Hollandsch laat spreken.

Wanneer Holberg in het begin van de 18e eeuw Hollandsche schouwburgen heeft bezocht, is het niet onwaarschijnlijk, dat hij stukken van Langendijk heeft zien opvoeren. Er bestaat een merkwaardige overeenstemming tusschen Holberg's 'Jeppe paa Bierget' (1723) en Langendijk's 'Krelis Louwen' (1715). Op deze overeenkomst is meermalen gewezen. Het motief is echter zeer verbreid. Het komt voor in enkele Hollandsche kluchten, ook in Shakespeare's 'Taming of the Shrew', en daar er in Holberg's stuk geen bepaalde plaatsen zijn, die op invloed van Langendijk wijzen, is de quaestie nog lang niet opgelost. Men moet in dit verband ook aandacht schenken aan een minder bekend stuk van Holberg, 'Henrich og Pernille', dat ook eenige overeenkomst vertoont met een stuk van Langendijk, n.l.

'Wederzijds Huwelijksbedrog'. De inhoud van Holberg's stuk is zeer in het kort de volgende: Leonard's knecht Henrich, die door zijn meester naar de stad gezonden is om diens huis in orde te brengen, geeft zich voor zijn heer uit en maakt een dame, die in het huis daartegenover woont, het hof. Deze dame is echter niet, zooals Henrich meent, Leonora, de eigenares van het huis, maar haar dienstmeisje Pernille, die alleen thuis is en zich nu voor haar meesteres uitgeeft. Na allerlei verwikkelingen komt het huwelijk tusschen deze twee tot stand, maar wat hoop op rijkdom en aanzien betreft, komen beiden natuurlijk bedrogen uit. Men ziet, dat het gegeven doet denken aan 'Wederzijds Huwelijksbedrog', waarvan de inhoud hier als bekend verondersteld wordt. Dat de hoofdpersonen bij Langendijk een heer en dame, bij Holberg daarentegen een knecht en een dienstmeisje zijn, is een verschil van weinig beteekenis. Het ligt voor de hand, dat Holberg, die het gegeven meer als een grap dan als bedrog beschouwt, hier Henrich en Pernille, zijn stereotype komische figuren, laat optreden.

'Henrich og Pernille' is in 1731 gedrukt, maar reeds in 1724 werd het opgevoerd. Holberg kan 'Wederzijds Huwelijksbedrog', dat in 1714 uitkwam, in 1714 of 1716 gezien hebben. Er ligt dan een aantal jaren tusschen het bijwonen van de voorstelling en het bewerken van de stof. Het is dus begrijpelijk, dat ook hier, evenmin als bij 'Jeppe paa Bierget' en 'Krelis Louwen', parallele plaatsen aan te wijzen zijn, wat ook reeds uit de omstandigheid, dat Holberg Langendijk's stukken waarschijnlijk alleen door het zien van een enkele opvoering kende, te verklaren is.

Nu komt het motief van het wederzijdsch huwelijksbedrog ook elders voor, o. a. in een episode in Gil Blas (3e boek, cap. 5). Bovendien heeft Carl Roos gewezen op een scheidingsproces, dat van 1715—1718 te Kopenhagen werd gevoerd en waarbij de man echtscheiding eischte, omdat zijn vrouw hem had bedrogen door zich uit te geven voor een rijke erfgename van aanzienlijke familie. De quæstie, of Langendijk invloed op Holberg heeft uitgeoefend, is dus nog lang niet uitgemaakt,

maar de mogelijkheid, dat dit werkelijk het geval geweest is, is zeer groot.

Op het Zweedsche theater is eveneens de Hollandsche invloed in de 17e eeuw duidelijk waarneembaar. In Zweden, waar het drama — met uitzondering van Strindberg — nooit een groote hoogte heeft bereikt, hiermede samenhangend, dat de Zweedsche aard meer lyrisch dan dramatisch is, is de buitenlandsche invloed op het drama altijd groot geweest. Duitsche en Hollandsche troepen hebben in de 17e eeuw met succes in Zweden gespeeld. Reeds in 1653 speelde er in Stockholm een Hollandsch gezelschap onder Trial Parkaws en in 1666 nam de regeering het Hollandsche gezelschap van Jan Baptista in dienst. Deze troep heeft een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van het Zweedsche drama. Eerst speelden zij ongeveer een jaar, later weer van 1674—1675 en in 1681. Voor deze troep werd in Lejonkulan de eerste Zweedsche schouwburg gebouwd, evenals de eerste Deensche schouwburg naar het voorbeeld van den Amsterdam-schen. Tot dien tijd had men zich beholpen met een paar bestaande zalen, m. n. Bollhuset. Het nieuwe gebouw werd in 1667 ingewijd met een feestspel 'Stockholms parnas ofte inwijdingh van de konincklijke schouwburg' en een tragicomedie 'Orondata en Statira'.

De medicus Urban Hiärne, die op het slot te Uppsala een theater had ingericht, schreef voor het 'plaisir' van Karel XI, toen deze in Uppsala kwam studeeren, in 1665 de eerste Zweedsche klassieke tragedie 'Rosimunda'. Wrangel heeft aangetoond, dat de stof ontleend is aan het Latijnsche drama van denzelfden naam van den Hollander Jac. van Zevecote. Maar het is een vrije bewerking en Hiärne heeft meer gaven voor het dramatische dan van Zevecote.

In de 18e eeuw begint het contact tusschen Nederland en de Scandinavische landen lossen te worden. Toch blijft er altijd wel eenig contact bestaan. Linnæus, Swedenborg en H. C. Andersen bezoeken in de 18e eeuw ons land en in de 19e eeuw vindt men talrijke sporen van aanraking tusschen Holland en Scandinavië. Maar in de 19e eeuw is er duidelijk een keerpunt

gekomen in deze verhouding tot de Scandinavische landen. Terwijl tot in de 18e eeuw de Scandinaviërs het contact met de Hollanders zoeken, gaat in de 19e eeuw de belangstelling der Hollanders meer naar Scandinavië uit. In de eerste plaats is in dit verband natuurlijk Potgieter te noemen. Zijn voortreffelijke studie over Tegnér, zijn werk 'Het Noorden, in omtrekken en tafereelen', zijn vertalingen uit het Zweedsch en het Noorsch en niet het minst zijn bibliotheek, waarin de Scandinavische litteratuur rijk vertegenwoordigd is, dat alles getuigt van groote belangstelling en liefde voor Scandinavië. Naast Potgieter waren er ook verschillende anderen, die zich interesseerden voor de Scandinavische litteratuur. P. F. L. C. von Eichstorff vertaalt Tegnér's 'Nattvardsbarnen' (Het Pinksterfeest) en Frithjofs Saga', C. J. N. Nieuwenhuis, een afstammeling van de Deensche familie Nygaard, vertaalt werk van H. C. Andersen en Ingemann. Ook is de wensch van Joh. Meerman, dat A. F. Samsø's drama 'Dyveke' in het Nederlandsch zou worden vertaald, in vervulling gegaan. In 1840 verschijnt van dit werk een vertaling van de hand van G. J. Meyer. In 'Vademecum voor den student, Utrecht 1862' vindt men een vertaling van Runeberg's gedicht 'Vårt Land'. De vertaler is de jonge, begaafde Arnold Pannevis. Hij schijnt de Zweedsche taal slechts oppervlakkig te kennen, wat o. a. blijkt uit de vertaling van 'var för din fattigdom ej skyggt' door 'beschut waart gij voor d' armoe niet'.

De tijd laat niet toe, verder bij de 19e eeuw stil te staan. Tot slot zij nog een enkel woord gezegd over de litteraire betrekkingen, zoowel op het gebied der belletrie als op dat der philologie en linguïstiek, tusschen Nederland en Scandinavië in onzen tijd. De talrijke vertalingen uit het Deensch, Noorsch en Zweedsch, die hier te lande het licht zien, en de enkele vertalingen van Nederlandsche boeken, die in de Scandinavische landen verschijnen — zoo is het eerste deel van 'Merijntje Gijzen' in het Deensch, 'Pallierter' en 'Het kindeke Jezus in Vlaanderen' in het Zweedsch vertaald — wijzen op een toeneming van de litteraire betrekkingen tusschen de genoemde landen. Het zou zeer ge-

wenscht zijn, dat wij ook de oude relaties met het Noorden op het gebied der philologie en linguïstiek weer aanknoopten. En dan is het niet als in oude tijden Nederland, dat den Scandinaviërs tot voorbeeld strekt, thans moet Nederland bij de Scandinaviërs in de leer gaan. De laatste jaren verschijnen er op Germanistisch gebied in het Noorden talrijke baanbrekende publicaties, geschreven in een der Scandinavische talen, en wie op de hoogte wil zijn van den huidige stand der Germanistische wetenschap, moet van deze publicaties kennis nemen. Dit wordt in Nederland maar al te zeer verzuimd. Een voorbeeld hiervan levert o. a. de overigens voortreffelijke dissertatie van Dr. J. H. van Lessen 'Samengestelde naamwoorden in het Nederlandsch, Groningen 1928'. Schr. gaat hier bij de bespreking van het accent uit van de oude leer, dat het Germaansch ook bij composita oorspronkelijk het beginaccent had. De zeer belangrijke publicaties van Arnold Nordling 'Om samman-skrivning och sårskrivning av sammansättning i fornsvenska och äldre nysvenska urkunder såsom ett medel att beteckna olika betoning, Helsingfors 1919' en 'Fortis betoningens orsaker och läge i svenska sammansättningar, Helsingfors 1923' worden door schr. niet genoemd. Nordling tracht hier op grond van de vocaalharmonie in oude Zweedsche wetten aan te toonen, dat het compositieaccent in het Zweedsch juist oorspronkelijk een eindaccent was, en dat dit eindaccent naar analogie der simplicia op den duur verdrongen is door het beginaccent. Zeer waarschijnlijk geldt dit ook voor de overige Germaansche talen. Men mag het met Nordling eens zijn of niet — in Scandinavië heeft zich een levendige discussie ontsponnen naar aanleiding van deze publicaties — in ieder geval is dit werk zoo belangrijk, dat men niet meer mag spreken van 'het oude accent', dat 'nog altijd op de eerste syllabe' valt, zonder Nordling's klemmende argumenten, die gestaafd worden door een rijk materiaal, te weerleggen. Verschillende andere voorbeelden zouden nog genoemd kunnen worden, maar de tijd dringt. Dit eene voorbeeld zij voldoende om aan te toonen, wat de Hollandsche germanisten, die het contact met de Scandinavische

germanistiek verwaarloozen, verzuimen. Nederland mag hier niet achterblijven.

Moge dan in de toekomst de banden tusschen ons land en onze noordelijke stamverwanten weer hecht worden als in vroeger eeuwen en moge een levendige gedachteswisseling op het gebied van taal en letterkunde de linguïstiek, de philologie en de litteratuur zoowel in Nederland als in Scandinavië verrijken.

DAMES EN HEEREN BESTUURDERS VAN STAD EN UNIVERSITEIT,

Het zij mij vergund, U mijn dank te betuigen voor het in mij gestelde vertrouwen. Ik gevoel het als een groot voorrecht, aan de Universiteit van Amsterdam werkzaam te mogen zijn en met ijver en toewijding wil ik trachten de mij opgelegde taak te vervullen.

MIJNE HEEREN PROFESSOREN IN DE FACULTEIT DER LETTEREN
EN WIJSBEGEERTE,

Voor de medewerking, door U verleend bij mijn benoeming tot lector in de Zweedsche en Deensche taal- en letterkunde, breng ik U mijn oprechten dank. De positie van studievakken, die gewoonlijk slechts als bijvak bij een doctoraal-examen worden gekozen en waarvan de keuze geheel vrijwillig is, is niet gemakkelijk. In de toekomst hoop ik van U, in het bijzonder van de hoogleeraren in de Germaansche talen, den steun en de medewerking te mogen ondervinden, die ik noodig zal hebben om mijn taak naar behooren te volbrengen.

Het heengaan van PROFESSOR BOER, aan wiens onvermoeide werkzaamheid het te danken is, dat het onderwijs in de Scandinavische talen een officieele plaats aan onze universiteit heeft gekregen, werpt een donkere schaduw op deze plechtigheid. Hoe gaarne had ik hier tot mijn leermeester enkele woorden van diepgevoelden dank willen spreken voor het vele, dat ik van hem mocht leeren en voor zijn hulp en steun, waarop ik ten allen tijde kon rekenen. Het heeft echter niet zoo mogen

zijn. Thans kan ik mijn groote dankbaarheid slechts uiten door mijn beste krachten te wijden aan het onderwijs in de Scandinavische talen, dat Professor Boer zoozeer ter harte ging. De herinnering aan zijn onbegrensde werkkraft en toewijding voor het werk, dat hem lief was, zal mij daarbij tot steun zijn.

DAMES EN HEEREN STUDENTEN,

Bij de jaarswisseling voegt men in Denemarken aan de goede wenschen voor het nieuwe jaar een hartelijk 'Tak for det gamle' (bedankt voor het oude) toe. Op dezelfde wijze zou ik bij het uitspreken van den wensch, dat tusschen U en mij ook in de toekomst een geest van aangenaam samenwerken zal mogen heerschen, een woord van dank tot U willen zeggen voor de jaren, gedurende welke ik reeds aan de Universiteit van Amsterdam werkzaam ben geweest. De herinnering aan die jaren vervult mij met de beste verwachtingen voor de toekomst. Wij leven in een moeilijken tijd. De omstandigheden dwingen de studenten, rekening te houden met de eischen van het practische leven. Dit brengt groote gevaren mee voor de vrije academische studie, die daardoor veelal dreigt te ontaarden in een vakopleiding, waarbij men zich ten doel stelt, zooveel mogelijk onderwijsbevoegdheden voor de school te verwerven. Het is een verheugend teeken, dat er niettegenstaande dat alles onder U toch belangstelling is voor vakken, waarvan de studie geen practische voordeelen biedt. Moge de belangstelling voor de Scandinavische talen steeds toenemen en moge, ook als het aantal van de studenten, die deze colleges volgen, grooter wordt, toch de prettige geest van samenwerking en het persoonlijk contact tusschen U en mij onveranderd blijven bestaan.

Ik heb gezegd.
